

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

BUGU

Journal of Language and Education

4/2, 211-223

TÜRKİYE

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 26.04.2023

Makale Kabul Tarihi: 30.05.2023

Akdoğan, D. S. (2023). Okuma eğitimi açısından çizgi filmlerin incelenmesi. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 4(2), 211-223. <https://dx.doi.org/10.46321/bugu.124>

OKUMA EĞİTİMİ AÇISINDAN ÇİZGİ FİMLERİN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Dede Sefer AKDOĞAN

Yozgat Bozok Üniversitesi d.sefer.akdogan@yobu.edu.tr ORCID

Öz

Çizgi filmler, çocuklarda, birçok dil becerisinin yanında okuma ilgi ve sevgisi kazandırmada da etkili olmaktadır. Çizgi filmlerde okuma ve kitap unsuruna ilişkin gösterimler, çizgi film karakterlerini rol model alan çocuklarda okuma ilgi ve sevgisini artırmaktadır. Bu çalışmada çizgi filmlerde okuma ve kitap unsurunun ne kadar ve nasıl gösterildiği araştırılmıştır. Bu amaçla TRT Çocuk kanalında yayımlanan rastgele seçilmiş dört çizgi film incelenmiştir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Dört çizgi filmin her birinin tüm bölümleri ayrı ayrı incelenmiş; okuma ve kitap unsuruna ilişkin veriler ve bu verilerin hangi bölümde gösterilip gösterilmediği, gösterilen bölümlerde kaç defa gösterildiği tespit edilmiştir. Daha sonra okuma ve kitap ile ilgili gösterimlerin nasıl gösterildiği ve bu unsurlara ilişkin hangi öğelere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda incelenen çizgi film bölümlerinin %58,6'sında okuma ve kitap unsuruna yer verildiği; okuma ve kitap unsurunun en fazla "kitap okuma" şeklinde gösterildiği ve "kitaplık, sahaf, kütüphane, diğer yazılı materyalleri okuma" ile ilgili gösterimlere yeterince yer verilmediği saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, çizgi film, okuma, okuma eğitimi, kitap.

EXAMINING ON CARTOONS IN TERMS OF READING EDUCATION

Abstract

Cartoons are effective in gaining children's interest and love for reading as well as many language skills. Displays of reading and the book element in cartoons increase the interest and love of reading in children who take cartoon characters as role models. In this study, how much and how reading and book elements are shown in cartoons have been investigated. For this purpose, four randomly selected cartoons broadcast on TRT Çocuk were examined. In the research, document analysis, one of the qualitative research methods, was used. All parts of each of the four cartoons were analyzed separately; It has been determined that the data on the reading and book element, in which section these data are shown or not, and how many times they are shown in the sections shown. Then, it was determined how the representations of reading and the book were shown and which elements were included in these elements. In this direction, 58.6% of the cartoon sections examined included reading and book elements; It has been determined that reading and book elements are mostly shown as "reading books" and the representations about "reading bookshelves, second-hand booksellers, libraries and other written materials" are not given enough space.

Keywords: Child, cartoon, reading, reading education, book.

BUGU Dil ve Eğitim Dergisi, 4(2), 2023, 211-223, TÜRKİYE

Ø. Giriş:

Okuma, fiziksel ve zihinsel unsurları içeren ve bu unsurların eş zamanlı olarak işlenmesiyle oluşan karmaşık bir süreçtir. Bir yazının harflerini, sözcüklerini, imlerini tanımak ve bunların anlamını kavramaktan ibaret olan okuma, harflere, yazıya ve dolayısıyla yazılı bir metne bağlılık içerir. Okuma, beş duyunun çeşitli hareketlerinden ve zihnin, anlamı kavrama uğraşından oluşan; görme ve seslendirme yönleriyle fizyolojik, kavrama yönüyle bilişsel ve karmaşık bir süreçtir. Duyu organları ve zihin arasında etkin bir bağ olmadan okuma etkinliği tam anlamıyla gerçekleşmiş sayılmaz (Göğüş, 1978, s. 60; Aytaş, 2005, s. 462). Okumanın gerçekleşmesinde fiziksel unsurların zihinsel unsurlarla birlikte çalışması gerekmektedir.

Eskiden beri bilgi edinmenin yolları farklılık gösterir. Yazının kâğıt üzerine yazıldığı ve bu kâğıtların birleştirilip kitap hâline getirildiği dönemden bu yana kitap, bilgiye erişmenin etkili yolu olmuştur. Günümüzde, özellikle internetin önem kazanmasıyla birlikte, bilgi edinme ve okuma kavramları da değişikliğe uğramıştır. Artık insanlar kendilerinden kilometrelerce uzakta olan bilgiye yalnızca birkaç tuşla ve birkaç saniyede ulaşabilmektedir. Erişilen bilgi ve verilerin okuma yoluyla edinilmesi, iyi bir okuyucu olmanın gereğini iyice belirgin hâle getirmiştir (Arıcı, 2008, s. 92). Bu sebeple okuma eyleminin sevdirmesi ve okuma becerisinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu doğrultuda kullanılabilir materyallerden biri de çizgi filmlerdir. Okumanın alışkanlığa dönüştürülmesi ve okuma becerisinin geliştirilmesi çalışmalarında çizgi filmlerden de yararlanılabilir.

Gelişmekte olan teknoloji, oluşturulması ve gösterilmesindeki aşamalarından dolayı çizgi film kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Çizgi film, TDK sözlüğünde “Bir konuyla ilgili olarak karakterlerin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmi.” (TDK, 2022); *Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü*'nde ise “canlıresim” olarak tanımlanmıştır (Özön, 1981, s. 360). Çizgi filmin iki boyutlu, çizgiye dayalı, hareketli görüntü ve ses yoluyla izleyiciye ulaşan resimli görsel sanat ve sinema anlatı türü olduğu söylenebilir (Aydoğan ve İnce Samur, 2021, s. 162; Yazıcı, Yaman Baydar ve Kandır, 2019, s. 11).

Çizgi filmlerin genellikle çocuklara hitap ettiği düşünülse de yetişkinlere yönelik hazırlanan çizgi filmler de mevcuttur. Yetişkinlere yönelik çizgi filmler, daha çok eğlence amacı güderken çocuklara yönelik hazırlanan çizgi filmlerin büyük çoğunluğu eğlendirmenin yanında eğitime amacını da taşır. Yapılan araştırmalar çizgi filmlerin niteliklerinin, içeriklerinin ve algılanmasının yaş gruplarına göre değişiklik gösterdiğini; buna rağmen çizgi filmlerin her yaşta seyredildiğini ortaya koymuştur. (Yazıcı, Yaman Baydar ve Kandır, 2019, s. 11) Nitekim çizgi filmler, sunduğu renkli görsel zenginlik ve çeşitlilik sayesinde çocukların ilgi ve dikkatlerini daha çok çekmekte ve onların dünyasında daha önemli bir yere sahip olmaktadır. Çizgi film kahramanlarının çocuğun bilişsel ve duygusal davranışlarına yakın olması ve bu kahramanlarla kendini kolayca özdeşleştirebilmesi gibi etkenler, çizgi filmleri çocuklar tarafından izlenir kılmaktadır (Güler, 1989, s. 175). İzlenme nedenlerinden yola çıkılarak çizgi filmler, eğitim sürecini olumlu yönde etkileyen faydalı bir materyal hâline getirilmelidir.

Eğitim sadece okulla sınırlanmaz. Çocuğun okul dışındaki hayatı, sosyal çevresi ve kitle iletişim araçları her an onu yönlendirmekte ve aynı zamanda eğitmektedir (Temizyürek ve Acar, 2014, s. 26). Günümüzde teknolojinin doğrudan içine doğan çocuklar, okul dışında kitle iletişim araçlarıyla iç içe bir hayat yaşamaktadırlar. Çizgi filmlerde bu bağlamda değerlendirilmesi gereken materyallerdir. Çizgi film sektörünün gelişmesi ve konuya ilişkin

çalışmaların artması, çizgi filmlerin bir işlevinin de çocukların eğitim-öğretim boyutu olduğunu göstermiştir.

Çizgi filmler, her bölümünde başlayıp biten kısa filmlerden oluştuğundan çocukların ilgisini çekme, düşündürme, güldürme ve sonuçlandırma/ders çıkarma aşamalarını kısa süreli zamanlarda gerçekleştirebilmektedir (Çerikan, 2020, s. 276). Eğitim sürecinde dikkat edilmesi gereken husus, bu gerçekleri göz önünde bulundurarak çocukların maruz kaldığı kitle iletişim araçlarını ve dolayısıyla çizgi filmleri sürece uyarlayarak bunlardan azamî düzeyde faydalanmaya çalışmaktır.

Görüntüsel bir iletişim aracı olarak çizgi filmin temel potansiyeli, karmaşıklığı açığa kavuşturacak, görünmez olanı görselleştirerek çabuk ve özlü bir öğretim sağlamaya yoğunlaşmaktır. Çizgi filmde konu gerçekçi bir yaklaşımla verilebildiği gibi, karikatürize edilerek, esprili bir biçimde sunulabilmektedir. Böylece öğretim süreci sevimli bir hâle dönüştürülerek öğrenme isteği artırılabilir. Ayrıca rengin ve sesin devreye girmesiyle akılda kalıcılığı artmakta, aynı zamanda görerek ve işiterek etkin bir öğrenme sağlanabilmektedir. (Güler, 1989, s. 168-169). Bu sebeple içeriği özenle hazırlanmış çizgi filmler, çocukların bilişsel gelişiminde önemli rol oynamaktadır. (Yazıcı, Yaman Baydar ve Kandır, 2019, s. 17).

Çizgi filmler, eğitimin her boyutunda kullanılabileceği gibi, dil eğitimi ve okuma becerisinin geliştirilmesi sürecinde de kullanılabilecek materyallerdir (Temizkan ve Atasoy, 2016, s. 581). Çizgi filmlerin okuma becerisini geciktirme gibi çocuklar üzerinde olumsuz etkileri konusunda çeşitli araştırmalar yapılmış (Güler, 1989, s. 171; Temizyürek ve Acar, 2004) olsa da çizgi filmlerin doğru kullanıldığında birçok materyalden daha etkili olabilecek bir eğitim materyali olarak kullanılabileceği unutulmamalı ve çizgi filmlerden okuma becerisini geliştirme bağlamında yararlanılmalıdır.

Hedef kitlesi çocuklar olan çizgi filmlerin birincil görevi onları eğlendirmek, eğlendirirken doğru davranışları göstermektir (Aydoğan ve İnce Samur, 2021, s. 162). Çizgi filmler, sevilen kahramanlar yaratmak amacını taşır. Bu yönüyle çizgi filmler, çocukların gelişim ve öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra sevilen kahramanların, çocuklara verilmek istenenleri benimsetmede didaktik bilgidan daha etkili olduğu bir gerçektir (Şahin, 2019, s. 2). Çocuklar, gördüklerini ve işittiklerini rol model alırlar. Çizgi film karakterleriyle bolca zaman geçiren çocuğun, bu karakterleri de rol model alacağı aşikârdır. Çocukların davranışları gözlemlendiğinde çizgi film karakterlerinin davranışlarıyla paralellik gösterdiği görülmektedir. Eğitici ve öğretici nitelikteki çizgi film karakterleri, çocukların seçmesi gereken rol modellerdir (Demiral, Yamaner ve Süklüm, 2016, s. 537, 543). Çizgi film karakterinin olumlu hareketlerinin çocuğa da olumlu olarak yansıtacağı düşünülmektedir. Olumlu ve çocukta gelişim sağlayabilecek eylemleriyle gösterilen karakterler, eğitim sürecine katkı sağlayabilir ve çocuğun olumlu davranışlar kazanmasında yardımcı olabilir. Bu bağlamda çizgi filmlerde okumayla ve kitaplarla ilgili sahneler, çizgi film karakterlerinin okuma alışkanlıkları, kitaplara karşı ilgi ve tutumları, çizgi film karakterlerini rol model alan çocuğun okumaya ilgi duymasına, okumayı sevmesine ve okumayla ilgili olumlu bir tutum geliştirmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde çizgi filmlerin çeşitli boyutlarda ele alındığı ancak okuma eğitimi ve okuma becerisinin geliştirilmesi bağlamında herhangi bir araştırmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu araştırmanın öncelikli amacı alanyazındaki bu eksikliği

tamamlamaktır. Araştırmanın asıl amacı ise çizgi filmlerde okuma ve kitap unsurlarına ne kadar yer verildiğini belirlemektir. Araştırmanın amacına ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Çizgi filmlerde okuma ve kitap unsuru nasıl gösterilmiştir?
2. Çizgi filmlerde okuma ve kitap unsuru ne kadar sayıda gösterilmiştir?

1. Yöntem:

Araştırmada, çocukları doğrudan etkileyen resimli görsel sanat ve sinema anlatı türlerinden biri olan çizgi filmlerin, okuma ve kitap unsurunu nasıl ve ne sayıda işlediklerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla, araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217).

Araştırmada TRT Çocuk kanalında yayımlanan dört (4) çizgi film incelenmiştir. TRT çocuklara yönelik programlarında Türkçenin doğru ve güzel kullanılmasını özendirirken bir yandan da Türk millî eğitiminin amaçlarını da benimseyerek hedef ve ilkeler oluşturmuştur. Çocuklara yönelik yayın politikası ve kitle iletişim araçlarının toplumun her kesimini etkilemesi –özellikle de çocuklar üzerindeki etkisi- göz önünde bulundurularak 2008 yılında TRT Çocuk kanalı kurulmuştur (Şahin, 2019, s. 4). Yayımlanan çizgi filmlerin eğitici özellikler taşımasından dolayı rastgele belirlenen çizgi filmler, TRT Çocuk kanalında yayımlanan çizgi filmler içerisinde seçilmiştir.

Araştırmanın inceleme nesnesini TRT Çocuk kanalında yayımlanan ve rastgele seçilen Türk yapımı dört (4) çizgi film oluşturmaktadır. Bunlar; “Sagun”, “Aybek”, “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” ve “Yusufnâme” adlı çizgi filmlerdir. Seçilen çizgi filmlerin tümü dizi çizgi film hâlinindedir. Sagun adlı çizgi film sekiz (8), Aybek adlı çizgi film yedi (7), Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu adlı çizgi film kırk beş (45), Yusufnâme adlı çizgi film on (10) bölümden oluşmaktadır. Araştırmada söz konusu çizgi filmlerin başlangıç tarihlerinden 01.01.2023 tarihine kadar yayımlanmış olan bölümleri incelenmiştir.

“Sagun”, “Aybek”, “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” ve “Yusufnâme” adlı çizgi filmlerin tüm bölümleri incelenmiş; her bölüm için okuma ve kitap unsurunun gösterilip gösterilmediği belirlenmiştir. İncelenen çizgi filmlerde okuma ve kitap unsurunun bir bölümden ne kadar sayıda gösterildiği tespit edilmiştir. Ayrıca okuma ve kitap unsurunun ne şekilde (kitap okuma, kütüphane, sahaf vb.) ve ne kadar gösterildiği de tespit edilmiştir.

2. Bulgular:

2.1. “Sagun” Adlı Çizgi Filmdeki Okuma ve Kitap Unsuruna İlişkin Bulgular:

Tablo 1: “Sagun” Adlı Çizgi Filmdeki Okuma ve Kitap Unsurlarının Gösterilme Sayıları

Bölüm	Okuma ve Kitap Unsuruna İlişkin Veri Sayısı
1.	0
2.	1
3.	0
4.	0
5.	0

6.	0
7.	0
8.	0
Toplam:	1

Sagun adlı çizgi film, toplam sekiz (8) bölümden oluşmaktadır. Çizgi filmin tüm bölümleri incelenmiş; yalnızca 2. bölümde okuma ve kitap unsuruna dair bir (1) veriye ulaşılmıştır. 1, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. bölümlerde okuma ve kitap unsuruna dair herhangi bir veri bulunmamaktadır.

2.2. “Aybek” Adlı Çizgi Filmdeki Okuma ve Kitap Unsuruna İlişkin Bulgular:

Tablo 2: “Aybek” Adlı Çizgi Filmdeki Okuma ve Kitap Unsurlarının Gösterilme Sayıları

Bölüm	Okuma ve Kitap Unsuruna İlişkin Veri Sayısı
1.	0
2.	0
3.	4
4.	0
5.	0
6.	0
7.	0
Toplam:	4

Aybek adlı çizgi film, toplam yedi bölümden oluşmaktadır. Çizgi filmin tüm bölümleri incelenmiş; yalnızca 3. bölümde okuma ve kitap unsuruna dair dört (4) veriye ulaşılmıştır. 1, 2, 4, 5, 6 ve 7. bölümlerde okuma ve kitap unsuruna ilişkin herhangi bir veri bulunmamaktadır.

2.3. “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” Adlı Çizgi Filmdeki Okuma ve Kitap Unsuruna İlişkin Bulgular:

Tablo 3: “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” Adlı Çizgi Filmdeki Okuma ve Kitap Unsurlarının Gösterilme Sayıları

Bölüm Sayısı	Okuma ve Kitap Unsuruna İlişkin Veri Sayısı
1.	3
2.	0
3.	1
4.	1
5.	4
6.	0
7.	0
8.	1
9.	0
10.	1
11.	0

12.	2
13.	1
14.	1
15.	1
16.	0
17.	1
18.	1
19.	0
20.	1
21.	1
22.	0
23.	0
24.	2
25.	4
26.	0
27.	2
28.	3
29.	0
30.	3
31.	4
32.	1
33.	6
34.	0
35.	0
36.	0
37.	1
38.	4
39.	1
40.	2
41.	0
42.	1
43.	1
44.	2
45.	0
Toplam:	57

Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu adlı çizgi film, toplam kırk beş (45) bölümden oluşmaktadır. Çizgi filmin tüm bölümleri incelenmiş; 2, 6, 7, 9, 11, 16, 19, 22, 23, 26, 29, 34, 35, 36, 41 ve 45. bölümler hariç geriye kalan bölümlerde okuma ve kitap unsuruna ilişkin verilere ulaşılmıştır.

Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu adlı çizgi filmde Nasreddin Hoca, günümüz insanının kitaplardan öğrendiği bir karakterdir ve *Nasreddin Hoca Fıkraları* adlı kitabın bir zaman makinesine yerleştirilmesiyle kazara günümüze zaman yolculuğu yapmış olur. Bu sebeple söz konusu çizgi filmde okuma ve kitap unsuru sıklıkla kullanılmıştır. Çizgi filmin Nasreddin Hoca'yı anlatmasının yanı sıra çizgi filmin kurgusunda okuma ilgi ve sevgisi kazandırmaya yönelik içeriklerin bilinçli olarak hazırlandığı anlaşılmaktadır.

Çizgi filmde kitap okuma, dergi okuma, gazete okuma, kitap, kitaplık, sahaf gibi okumayla ilgili birçok gösterime yer verilmiştir. Dolayısıyla okuma ilgi ve sevgisi kazandırmada etkili olabilecek bir çizgi film olduğu düşünülmektedir.

2.4. “Yusufnâme” Adlı Çizgi Filmdeki Okuma ve Kitap Unsuruna İlişkin Bulgular:

Tablo 4: “Yusufnâme” Adlı Çizgi Filmdeki Okuma ve Kitap Unsurlarının Gösterilme Sayıları

Bölüm	Okuma ve Kitap Unsuruna İlişkin Veri Sayısı
1.	1
2.	1
3.	1
4.	1
5.	1
6.	1
7.	1
8.	1
9.	1
10.	1
Toplam:	10

Yusufnâme adlı çizgi film, toplam on (10) bölümden oluşmaktadır. Çizgi filmin tüm bölümleri incelenmiş, tüm bölümlerde okuma ve kitap unsuruna ilişkin verilere ulaşılmıştır.

Yusufnâme adlı çizgi filmde hırsızlar, *Yusufnâme* adlı kitabın peşindedir. Yusuf ve Zehra da kitabı hırsızlardan korur. Kitap, hazine kadar değerli ve korunması gereken bir şey olarak gösterilir. Çizgi filmin çıkış ve odak noktası *Yusufnâme* adlı kitaptır. Bu sebeple tüm bölümlerinde okuma ve kitap unsuru gösterilmiştir.

2.5. Çizgi Filmlerde Okuma ve Kitap Unsurunun Gösterildiği Bölümlerin Sayılarına İlişkin Bulgular:

Aşağıdaki tabloda incelenen çizgi filmlerde okuma ve kitap unsurunun gösterildiği ve hiç gösterilmediği bölümlerin sayısı verilmiştir. Okuma ve kitap unsurunun gösterildiği bölümlerin çizgi filmin tüm bölümlerinin sayısına oranı da tabloda belirtilmiştir:

Tablo 5: Çizgi Filmlerde Okuma ve Kitap Unsurunun Gösterildiği Bölümlerin Sayıları ve Çizgi Filmin Tüm Bölümlerinin Sayısına Oranı

Çizgi Film	Toplam Bölüm Sayısı	Okuma ve Kitap Unsurunun Gösterildiği Bölüm Sayısı	Okuma ve Kitap Unsurunun Gösterilmediği Bölüm Sayısı	Oran
Yusufnâme	10	10	0	%100
Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu	45	29	16	%64,4
Aybek	7	1	6	%14,3
Sagun	8	1	7	%12,5
Toplam	70	41	29	%58,6

Tablodan anlaşılacağı üzere bölümlerde okuma ve kitap unsurunun gösterilmesi konusunda en başarılı çizgi film (%100) Yusufnâme olarak tespit edilmiştir. Yusufnâme adlı çizgi filmin on bölümünün onunda da kitap ve okuma unsuruna ilişkin veri tespit edilmiştir.

Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu adlı çizgi filmin toplam kırk beş (45) bölümü içinde yirmi dokuz (29) bölümde okuma ve kitap unsuruna ilişkin veriye ulaşılmıştır (%64,4).

Aybek adlı çizgi filmde 7 bölümden yalnızca bir (1)'inde (%14,3); Sagun adlı çizgi filmde ise sekiz (8) bölümden yine yalnızca bir (1) bölümde (%12,5) okuma ve kitap unsuruna ilişkin veri tespit edilmiştir.

İncelenen toplam yetmiş (70) bölümden kırk bir (41)'inde okuma ve kitap unsuruna yer verildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda incelenen çizgi film bölümlerinin %58'6'sında okuma ve kitap unsuruna ilişkin veri tespit edilmiştir.

2.6. Çizgi Filmlerde Okuma ve Kitap Unsurunun Gösterilme Şekline İlişkin Bulgular:

İncelenen çizgi filmlerde okuma ve kitap unsuruna ilişkin veriler, çizgi filmlerdeki çeşitli gösterimlerden elde edilmiştir. Aşağıdaki tabloda okuma ve kitap unsuruna ilişkin verilerin çizgi filmde gösterilme şekilleri ve bunların gösterilme sayıları belirtilmiştir:

Tablo 6: Çizgi Filmlerde Okuma ve Kitap Unsuruna İlişkin Verilerin Gösterilme Şekli ve Bunları Gösterilme Sayısı

Gösterilme Şekli	Gösterilme Sayısı
Kitap Okuma	36
Okuma veya Kitap ile İlgili Konuşma	18
Yalnızca Kitap	12
Kitaplık	3
Sahaf	2
Kütüphane	1
Gazete Okuma	1
Dergi Okuma	1
Bölüm Adı (Başlığı)	1

Tablodan anlaşılacağı üzere çizgi filmlerde okuma ve kitap unsuruna ilişkin veriler, en fazla kitap okuma (36) şeklinde gösterilmiştir. Veriler, daha sonrasında en fazla sayıda okuma veya kitapla ilgili konuşma (18) şeklinde gösterilmiştir. Daha sonrasında bunları yalnızca kitap gösterilmesi (12), kitaplık gösterimi (3) ve sahaf gösterimi (2) takip etmiştir. Kütüphane, gazete okuma, dergi okuma şeklinde gösterimlerin yalnızca bir (1)'er kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Okuma ve kitap unsuruna ilişkin veri, bölüm başlığı olarak yalnızca bir (1) kere kullanılmıştır.

3. Sonuç ve Öneriler:

Çocuklar, çizgi filmlere yoğun ilgi duymaktadırlar. Bu yoğun ilgi ve özünü oluşturan özellikleri dolayısıyla çizgi filmler, çocuklar üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Eğitim sürecinde, bu etkiden azamî seviyede yararlanmaya çalışılmalıdır. Okumaya yönelik ilgi ve sevgi oluşturmak, böylelikle okuma eğitimi sürecine katkı sağlamak için çizgi filmlerden yararlanmak faydalı olmaktadır (Turp Özdemir, 2020). Bu doğrultuda çizgi filmlerde okuma ve kitap unsurlarının gösterilme ve bunlardan bahsedilme oranı arttıkça çocukların okumaya ilişkin ilgi ve sevgisi de artacağı düşünülmektedir. Okuma ilgi ve sevgisi kazanan çocuk, böylelikle okuma alışkanlığı kazanacak ve okuma eğitimi amacına ulaşmış olacaktır.

Çocuklar, çizgi film karakterleriyle yetişkinliklerine kadar hatta yetişkinliklerinde bile gerek televizyonda gerek çeşitli sosyal internet platformlarında karşılaşmakta veya bilinçli olarak izlemek istemektedirler. Çocuk, bir rol modelle ihtiyaç duyduğu dönemlerde çizgi film karakterleriyle karşılaşmakta ve onları kendine rol model edinmektedir (Cebeci ve Demir, 2018; Demiral, Yamaner ve Süklüm, 2016). Dolayısıyla çocuk, çizgi filmde bulunan karakterler gibi davranmakta, onların yaptıklarını yapmaya, söylediklerini söylemeye kısacası onlar gibi olmaya çalışmaktadır. Karakterin olumsuz bir hareketi çocuğa olumsuz, olumlu bir hareketi de olumlu olarak yansıtmaktadır. Bu nedenle olumlu okuma davranışları ve tutumları sergileyen çizgi film karakterleri, çocuğa okuma ilgi ve sevgisi kazandırmada oldukça etkili olabilmektedir.

Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkisi bağlamında TRT Çocuk kanalında yayımlanan dört farklı çizgi film incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda incelenen çizgi filmlerde kimi çizgi filmlerde okuma ve kitap unsuruna ilişkin verilerin yeterli olduğu kimi çizgi filmlerde de okuma ve kitap unsuruyla ilişkili gösterimlerin, diyalog ve monologların yeterince kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Okuma ve kitap unsurunun gösterildiği bölümlerin sayısına ilişkin bulgular incelendiğinde Yusufnâme ve Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu adlı çizgi filmlerin okuma ve kitap unsuruna yeterince yer verdikleri görülmüştür. Elde edilen verilerden hareketle bu çizgi filmlerin okuma ilgisi ve sevgisi kazandırmada yararlanılabilecek kaynaklar oldukları söylenebilir.

Sagun ve Aybek adlı çizgi filmlerde ise okuma ve kitap unsuruna yeterince verilmediği tespit edilmiştir. Elde edilen verilerden hareketle bu çizgi filmlerin okuma ilgi ve sevgisi kazandırmada etkili olmayacağı söylenebilir. Yusufnâme adlı çizgi filminin çıkış noktası ve konusu değerlendirildiğinde *Yusufnâme* adlı bir kitap üzerinden kurgusunun oluşturulduğu; Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu adlı çizgi filmde de Nasreddin Hoca'nın günümüzde kitaplardan öğrenilebilen bir karakter olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Araştırmanın bulguları, bu bilgiler doğrultusunda değerlendirilmelidir.

Yusufnâme adlı çizgi film, konusu itibarıyla içinde bol miktarda okuma ve kitap unsurları barındırmaktadır. Yine de okuma eğitimi sürecinde okuma ilgi ve sevgisi kazandırmada yararlanılabilecek bir materyal olarak kullanılabilir niteliktedir. Her bölümünde *Yusufnâme*'den bir bölüm okunan çizgi filmde kitap, değerli bir nesne olarak gösterilir. İçerdiği diğer eğlenceli ve

heyecan verici öğeleri sayesinde çocuğun dikkatini rahatlıkla çekecek, barındırdığı okuma ve kitaba ilişkin unsurlar sayesinde de çocuğun okumaya karşı ilgi ve sevgi duymasını sağlayacaktır.

Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu adlı çizgi filmde ise okuma ve kitap unsurlarının çizgi filmin hikâyesinde bilinçli olarak kullanıldığı ve bunların başarılı bir şekilde işlendiği görülmektedir. Okuma ve kitap unsurlarının bilinçli olarak kurgunun çeşitli yerlerine yerleştirilmiş olması, çizgi filmlerin genel özelliği olan eğitici özelliklerini bu çizgi film özelinde iki katına çıkarmaktadır. Nasreddin Hoca, sürekli kitap okumaktadır. Birçok bölümün başlangıcında ilk olarak Nasreddin Hoca, kulübesinin yanında çimlerin üzerinde oturmuş kitap okuyarak görünür. Çocuk karakterler, çoğu bölümde gerek tek başlarına gerekse birlikte kitap okumaktadırlar. Çocuğu okumaya özendirilecek birçok sahne bulunmaktadır. Bu nedenle söz konusu çizgi filmin, okuma ilgi ve sevgisi kazandırma çalışmalarında rahatlıkla kullanılabilir faydalı bir materyal olacağı söylenebilir.

İncelenen yetmiş (70) bölüm çizgi filmin kırk bir (41)'inde (%58,6) okuma ve kitap ile ilgili unsurlar tespit edilmiştir. Dolayısıyla incelenen çizgi film bölümlerinin yarısından fazlasında okuma ve kitap ile ilgili unsur bulunmaktadır. Nitekim yine de okuma ve kitap ile ilgili gösterimlerin artırılması faydalı olacaktır. Çizgi filmlerde okuma ve kitap ile ilgili ne kadar çok gösterim olursa okuma ilgi ve sevgisi oluşturmada o kadar başarı sağlanacaktır.

Okuma ve kitap unsuruna ilişkin verilerin çizgi filmde gösterilme şekli ve bunların gösterilme sayısına ilişkin bulgular incelendiğinde en çok kitap okuma sahnelerinin gösterildiği görülmektedir. Sevdiği çizgi film karakterlerinin kitap okuduğunu gören çocuk, karaktere duyduğu sevgi, karakteri rol model alması ve onu taklit etmek istemesi gibi nedenlerden ötürü kitap okumak için istek duyacaktır.

Okuma ve kitaplar ile ilgili konuşmalar da çizgi filmlerde sıkça yer almaktadır. Okuma veya kitaplar üzerinde yapılan konuşmalar, çocuğun ilgisini çekecek ve bu da kendisine kitap okumasını öğütleyen bir büyüğünden daha etkili olacaktır. Yalnızca kitapların gösterimi de çizgi filmlerde sıkça kullanılmaktadır. Yalnızca kitapların gösteriminin de çocuğun kitaplara ilgisini çekmek bakımından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çizgi filmlerde kütüphane, sahaf, kitaplık gibi okuma ve kitaba ilişkin unsurlara yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir. Okuma alışkanlığı edinilmesinde kütüphaneler önemli bir rol oynar. Kütüphaneler, okuma alışkanlığını edinmiş; okuma ilgisi ve tutumu istenilen seviyeye gelmiş okurların doldurduğu mekânlardır. Dolayısıyla çizgi filmlerde kütüphane alışkanlığı olan karakterlere yer vermek, çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasında etkili olacaktır.

Günümüzde eğitim sürecinde çocuklar, kitaplık oluşturmaya teşvik edilmektedirler. Çizgi filmlerde incelendiğinde ise kitaplık unsuruna yeteri kadar yer verilmediği tespit edilmiştir. Karakterler, evinde kitaplık bulunan karakterler olarak oluşturulursa çocuk da kendi evinde kitaplık oluşturma isteği duyacak, onu taklit etmek isteyecek ve ebeveynlerine bu doğrultuda isteğini belirtecektir.

Sahaflar, çocuğun kitaplarla iç içe olacağı okuma eğitimi açısından önemli mekânlardan biridir. Araştırma sonucunda sahaf unsuruna da yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir.

Günümüzde yayımlanan çizgi filmlerin çoğunda her bir bölüme ayrı bir ad (başlık) verilmektedir. Okuma ve kitapla ilgili unsurlara bölüm adlarında da yer vermek, okumanın teşvik edilmesi bakımından faydalı olacaktır.

Kaynaklar

- Arıcı, A. (2008). Okumayı niye sevmiyoruz? Üniversite öğrencileri ile mülakatlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 91-100.
- Aydoğan, M. ve İnce Samur, A. Ö. (2021). “Rafadan Tayfa” çizgi filminin çocuk edebiyatının eğitsel ilkeleri açısından incelenmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 159-183.
- Aytaş, G. (2005). Okuma eğitimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(4), 461-470.
- Cebeci, S. ve Demir, R. (2018). Çizgi filmler çocuklara neyi vaat ediyor?. *Diyanet İlmi Dergi*, 54(1), 139-170.
- Çerikan, F. U. (2020). Keloğlan çizgi film örneklemeyle kültür politikası ve eğitim yönünden çizgi filmler. *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, (23), 271-280.
- Demiral, U., Yamaner, E. ve Süklüm, N. (2016). Çizgi filmlerde verilen eğitimsel mesajlar; TRT Çocuk kanalı örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), 536-544.
- Göğüş, B. (1978). *Türkçe ve yazın eğitimi*, Ankara: Gül Yayınları.
- Güler, D. (1989). Çocuk, televizyon ve çizgi film. *Kurgu*, 5(1), 144-158.
- Özön, N. (1981). *Sinema ve televizyon terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şahin, R. N. (2019). TRT'nin çocuklara yönelik çizgi filmlerinin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından incelenmesi. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, (2), 1-10.
- Temizkan, M. ve Atasoy, A. (2016). Söz varlığının gelişimi açısından çizgi filmler üzerine bir değerlendirme (TRT Çocuk ve Minika Çocuk örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 210, 577-599.
- Temizyürek, F. ve Acar, Ü. (2014). Çizgi filmlerdeki subliminal mesajların çocuklar üzerindeki etkisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 3(3), 25-39.
- Turp Özdemir, Z. (2020). *Türkiye’de çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve bu çizgi filmlerin Türkçe öğretimine katkısı* Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcı, E., Yaman Baydar, İ. ve Kandır, A. (2019). Çizgi film ve çocuk: Ebeveyn görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 10-19.
- Yetim, G. ve Sarıçam, H. (2016). Çizgi film programlarının çocuklara etkisi konusunda ailelerin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 343-364.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Reading is a complex process that includes physical and mental elements and is formed by the simultaneous operation of these elements, and the physical elements need to work together with the mind in a way that supports each other. Reading skill has become an important skill today. For this reason, studies are carried out to popularize the act of reading and to develop reading skills in various parts of the world. Cartoons can also be used in the studies of transforming reading into a habit and improving reading skills.

A cartoon, in the TDK dictionary, is “a motion picture consisting of pictures drawn one after the other in a way that indicates the movements of the characters concerning a subject.” (TDK, 2022); It is defined as a “live painting” in the Dictionary of Cinema and Television Terms (Özön, 1981, 360). It can be said that cartoons are a two-dimensional, line-based, illustrated visual art and cinema narrative genre that reaches the audience through moving images and sound (Aydoğan & İnce Samur, 2021: 162; Yazıcı & Yaman Baydar & Kandır, 2019: 11). Factors such as the fact that cartoons are close to the cognitive and emotional behaviors of the child and that he can easily identify himself with cartoon characters make cartoons watchable by children (Güler, 1989: 175). Based on the reasons for watching cartoons and using them in a way that will affect education positively, they should be turned into material that can be used.

When the literature on the subject is examined, it is seen that cartoons are discussed in various dimensions, but no research has been done in the context of reading education and improving reading skills. The primary aim of this research is to fill this gap in the literature. The main purpose of the research is to determine how much is given to reading and book elements in cartoons. To achieve the aim of the research, answers to the following questions were sought:

1. How is reading and book element shown in cartoons?
2. How many elements of reading and books are shown in cartoons?

The research is aimed to determine how and to what extent cartoons, which are one of the visual art and cinema narrative genres that directly affect children, process the reading and book element. For this purpose, the document analysis model, one of the qualitative research designs, was used in the research. In the study, four (4) cartoons broadcast on the TRT Child channel were examined. Due to the educational features of the published cartoons, randomly selected cartoons were selected from among the cartoons broadcast on the TRT Çocuk channel. The study object the research consists of randomly selected four (4) Turkish cartoons broadcast on TRT Children's channel. These; "Sagun", "Aybek", "Nasreddin Hodja Time Traveler" and "Yusufname" are cartoons. All of the selected cartoons are in the form of series cartoons. The cartoon named Sagun consists of eight (8) episodes, the cartoon named Aybek seven (7), the cartoon named Nasreddin Hodja Time Traveler forty-five (45), and the cartoon named Yusufnâme consists of ten (10) episodes. In the research, the parts of the cartoons that were published from the start date to 01.01.2023 were examined.

All episodes of the cartoons “Sagun”, “Aybek”, “Nasreddin Hodja Time Traveler” and “Yusufname” were examined; For each section, it was determined whether the element of reading and book was shown. It has been determined how many of the reading and book elements are shown in a section in the examined cartoons. In addition, it has been determined how and how much the reading and book element (reading books, library, second-hand bookshop, etc.) are displayed.

The data on reading and the book element in cartoons were shown as reading books (36) the most. The data are then shown as the largest number of readings or talking about the book (18). Afterward, these were followed by only the book display (12), the library display (3), and the secondhand book display (2). It has been determined that the representations in the form of library, newspaper reading, and magazine reading are used only once (1). The data on the reading and book element is used only once (1) as the chapter title.

When the findings regarding the number of sections in which the reading and book elements are shown are examined, it is seen that the cartoons named Yusufnâme and Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu give sufficient place to the reading and book elements. Based on the data obtained, it can be said that these cartoons are sources that can be used to gain interest and love for reading. In the cartoons Sagun and Aybek, it has been determined that the elements of reading and books are not given enough. Based on the data obtained, it can be said that these cartoons will not be effective in gaining interest and love for reading. Considering the starting point and the subject of the cartoon named Yusufnâme, it was determined that the fiction was created based on a book called Yusufnâme; The fact that Nasreddin Hodja is a character that can be learned from books should also be taken into account in the cartoon Nasreddin Hodja Time Traveler. The findings of the study should be evaluated in the light of this information.

In forty-one (41) (58.6%) of the seventy (70) episodes of the cartoons, elements related to reading and books were determined. Therefore, more than half of the examined cartoons have elements related to reading and books. It would be beneficial to increase the impressions about reading and books. The more shows there are about reading and books in cartoons, the more success will be achieved in creating interest and love for reading.

It has been observed that the screens of reading books and dialogues and monologues about reading frequently take place in the cartoons examined. It has been determined that the elements related to reading and books such as libraries, second-hand booksellers, and bookshelves are not included enough in cartoons. When the cartoons are examined, it has been determined that the library and second-hand booksellers are not included enough. It will be useful to include the elements related to reading and books in the chapter names of the cartoons in terms of encouraging reading.

